

RIMNieuws

Nummer 30 - 3de kwartaal 1995

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 - V.U. Frans Geys, Zoutwerf 14, 2800 Mechelen

Editoriaal Na acht jaar werken als feitelijke vereniging wordt RIM V.Z.W. Merkbare gevolgen naar de werking toe zal dat niet hebben. Wel krijgt RIM hierdoor meer armslag om ook via gerechtelijke weg voor zijn doelstellingen te ijveren. Het statuut van V.Z.W. wordt ook soms als voorwaarde gesteld om deel te nemen in koepelorganisaties, adviesorganen etc.

Bij deze gelegenheid doen wij een oproep tot al diegenen die het goed voorhebben met het erfgoed van deze stad en die zich willen inzetten voor een leefbaar Mechelen, om toe te treden tot de actieve kern van RIM.

De meesten onder U hebben tijdens de voorbije Open Monumentendag allicht onze stand in de inkomhal van het zwembad aangedaan. Voor wie dat niet heeft gedaan, willen we graag wijzen op de grootste dreigingen voor de leefbaarheid van de stad en haar patrimonium. Dan kent U meteen onze prioritaire actiepunten voor de komende maanden /jaren.

Het behoud van een stad op mensenmaat is voor ons dé stedenbouwkundige uitdaging van het ogenblik. Dat de fijnmazigheid en daarmee meteen de leefbaarheid van de stad onder druk staat, kunnen we dagelijks met eigen ogen aanschouwen. Aan de Dijleboorden wordt schaamteloos de ene buitenschalige kolos naast de andere neergepoot. Aan de Leuvense Vaart is het niet anders. Ook aan de Veemarkt is grootschaligheid troef. Nu de werken aan het Domus Flandria-project opschieten, wordt pas duidelijk welke impact dit complex zal hebben op de buurt. Daar komt dan ook nog een groot hotel bij...

Ook de vrijkomende kloosters dreigen systematisch te worden ingepalmd door buitenschalige monolithische bouwsels. En Mechelen heeft nog heel wat kloosters binnen zijn muren...

Tenslotte zal RIM ook blijven ijveren voor moderne kwaliteitsarchitectuur bij nieuwbouw.

De schaal en de vormgeving: twee cruciale elementen in het debat over de leefbaarheid van de stad. Wie vanaf de Winketbrug naar de Dijle kijkt, richting binnenstad, ziet voor zich waar het allemaal om gaat. Het gebouw aan uw linkerzijde : aangepaste schaal, sobere, eigentijdse vormgeving. Rechts: het "Hof van Goer": een buitenschalige kolos achter neo-traditionele (bedenkt U rustig een betere naam voor deze 'stijl'...) gevels.

Naast deze "nieuwe" accenten blijft uiteraard ook de vrijwaring van het bouwkundig erfgoed een prioriteit. Maar dat hoefde allicht niet gezegd...

Frans Geys

Nabeschouwing Open Monumentendag

De weergoden waren van wisselend humeur op de afgelopen monumentendag, zoals ook wisselende bedenkingen gemaakt werden bij het succes van het initiatief zelve.

Het welvallen van de openstelling van ons nationaal patrimonium staat buiten kijf: elk jaar opnieuw stijgt de belangstelling en kan vastgesteld worden dat de opkomst overvloedig is.

Anderzijds vragen we ons af of er hier sprake is van een werkelijk groeiende betrokkenheid bij monumenten, dan wel of er niet eerder een nieuwe vorm van voyeurisme ontstaan is. Zou een monument, 1 zondag opengesteld voor een enthousiast publiek, een week later feller verdedigd worden, wanneer afbraakplannen zouden opgeworpen worden?

In deze tijd waarin een groeiend besef van het belang van een leefbare stad merkbaar is, past het ons inziens een lans te breken voor het monument in zijn omgeving: het besef dat een prachtig gebouw niet enkel een mooi plaatje is, maar een structureel onderdeel van een levend weefsel: namelijk de stad.

Via de RIM stand, probeerden we dit jaar (eens te meer) de aandacht te trekken op de andere 'organen' in dit weefsel: de gebouwen tussen, naast, in de nabijheid van monumenten, m.a.w. de woningen, appartementen, nutsgebouwen die verkommeren, afgebroken en door (grootschalige) nieuwbouw vervangen worden.

Ook dit bepaalt mee het gezicht van en de waardering voor de zo bejubelde monumenten, maar wordt heden ten dage duidelijk nog niet naar waarde geschat.

Dank zij de hernieuwde belangstelling voor de steden, die nu zelfs in regeringsverklaringen ingeschreven wordt, hopen we dat ook bovenstaande bedenkingen meer en meer aan bod zullen komen en aldus aanleiding zullen geven tot een globaal en doordacht stedenbouwkundig beleid.

Afspraak volgend jaar voor een evaluatie van de huidige goede voornemens!

Willy Peeters

Openbaarmaking Karmelietenstraat Naar aanleiding van deze openbaarmaking wenst RIM de volgende opmerkingen te maken:

- De omgeving van de Adegemstraat is dicht bebouwd. De inplanting van 86 appartementen met parkeerplaatsen kan voor verkeersoverlast zorgen in straten die vandaag al verkeersonveilig zijn.
- Alleen in de Kroonstraat lijkt de inplanting en de bouwhoogte aanvaardbaar. In de Karmelietenstraat en vooral in de Kromme Elleboogstraat komt de bestaande bebouwing in de verdrukking. Dit kan een hypothek leggen op een evenwichtige ruimtelijke ordening van de wijk.
- De bebouwing is massaal en de architectuur éénvormig. RIM wijst op de noodzaak aan vormelijke en functionele differentiatie in de binnenstad. Het gaat hier om een zuiver wooncomplex. Andere functies, zoals winkels, krijgen geen ruimte, hoewel de “Heihoek” best wat meer levendigheid kan verdragen.

- In de wijk zijn er haast geen privé-tuinen en is er ook geen openbaar groen, hoewel de buurt zeer kinderrijk is. Door dit project wordt de laatste kans ontnomen om een publieke recreatieruimte te creëren. De minderbroederstuin was de enige groene long van de wijk en die lijkt nu definitief geprivatiseerd te worden.
- De voorgelegde plans en de maquette zijn onduidelijk wat de afwerking en de gevelmaterialen betreft. Het is op basis daarvan dan ook niet mogelijk een standpunt in te nemen. De invloed ervan op de stedelijke omgeving is echter dermate belangrijk dat daarover meer informatie moet gegeven worden.
- De aanvraag is niet voorgelegd aan de stedelijke commissie van monumentenzorg. Gelet op de ruimtelijke impact van het bouwproject is RIM van oordeel dat deze aanvraag in de commissie moet besproken worden.

Patrick Egels

Dossier “Groen Waterke” RIM is verheugd dat het College van Burgemeester en Schepenen deze bouwaanvraag negatief adviseert. Twee vervolgpunten zijn van uitermate belang:

- De gemachtigde ambtenaar van stedenbouw Antwerpen moet nu na kennisname van de adviezen en bezwaarschriften de voorliggende plannen aanvaarden of weigeren. Hopelijk zal het gezond verstand winnen en zal de bouwaanvraag geweigerd worden.
- Oproep aan de bouwheer: Het is uitermate duidelijk uit adviezen en bezwaarschriften dat de voorliggende plannen tot nieuwbouw absoluut niet aanvaardbaar zijn. Zelfs indien de gemachtigde ambtenaar een bouwvergunning zou afleveren en de huidige plannen worden verwezenlijkt, zou de schade toegebracht aan het cultuurhistorisch en toeristisch imago van de stad onherstelbaar zijn en zou de Kerkfabriek van St. Rombouts eeuwig een imago van cultuurbarbaar aangemeten krijgen. DUS: renoveer of verkoop!

Archeologisch Project ‘ZOUTWERF’ Toen de NV “Procore” in de herfst van 1993 de voormalige autobergplaats van de brouwerij Lamot op de hoek van ‘t Plein en de Zoutwerf liet slopen voor de realisatie van een groot nieuwbouwproject, groeide het besef dat de vernietiging van het aanwezige bodemarchief een aanslag betekende op het geheugen van de stad. Gezien het impact van de Dijle op de economische en stedenbouwkundige ontwikkeling van Mechelen, zijn beide oevers immers de bevoorrechte getuigen van de evolutie van de handelsnederzetting tot een industriestad. Na overleg met de eigenaar werd dan ook het belendende perceel waarop men in een latere fase eveneens de bouw van een onderkelderd appartementsblok met garages plant, voor wetenschappelijk onderzoek vrijgegeven. Om tot optimale resultaten te komen, werd een samenwerkingsverband afgesloten tussen de Stad Mechelen die aan het project politieke prioriteit verleende, de NV Procore die als bouwheer-eigenaar de toelating gaf, het Bestuur van Monumenten en Landschappen die voor de financiering zorgde en het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium die de wetenschappelijke leiding waarneemt.

Hoewel dit historisch-archeologisch onderzoeksproject in se een bouwblokstudie behelst waarin de sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkeling van de kwestieuze kade centraal staat, wil men via extrapolatie tot nieuwe inzichten komen over het ontstaan en de ontwikkeling van de hele stadskern. Een oude, thans erg bediscussieerde hypothese stelt dat Mechelen gegroeid is uit een Gallo-Romeinse vesting op het kruispunt van de heirbaan Bavay-Breda en Tongeren-Schelde. Een meer haalbare hypothese daarentegen suggereert een vroegmiddeleeuwse ontwikkeling rond twee oeverkernen, wat de dubbele suzeriniteit zou verklaren. Het halfcirkelvormige stratenpatroon rond de Korenmarkt zou het tracé van de eerste omwalling op de hoge oever aanduiden. Aangezien het onderzoeksterrein binnen deze vroegste stadsgrens valt, kan een doorgedreven studie hierover uitsluitsel brengen.

In de economische ontwikkelingsgeschiedenis van de Vlaamse havensteden komt de relatie tussen het historische verhaal en de ruimtelijke werkelijkheid nauwelijks aan bod. Vermits Mechelen sinds het begin van de veertiende eeuw de doorvaart op de Dijle, de Zenne en de Nete controleert dankzij de stapelrechten op haver, zout en vis, wil het historisch-archeologisch project “Zoutwerf” zich eveneens toespitsen op de concrete haveninfrastructuur, de sociale evolutie van de oeverbewoners en de ontwikkeling van de (on)bebouwde omgeving. Ofschoon tot nog toe de belangstelling van de archeologen vaak eenzijdig uitging naar de oudste bewoningsfasen, zal thans evenredig aandacht besteed worden aan alle ontwikkelingsfasen, van het prille begin tot op heden.

Om het beoogde doel te kunnen realiseren, loopt de historische studie gelijk met het archeologisch onderzoek, zodat beide disciplines elkaar kunnen bevruchten. Vertrekkend van een kadastrale bouwblokstudie wordt middels een intens iconografisch en archivalisch onderzoek de evolutie van het verdwenen gebouwenpatrimonium in kaart gebracht en de sociale positie van de bewoners en eigenaars geëvalueerd. Het archeologische onderzoek daarentegen wordt verricht middels de “open area excavation” waarbij de site per fase volledig stratigrafisch opgegraven wordt. Deze methode impliceert het stelselmatig verwijderen van de jongste laag en eindigt bij het weghalen van de oudste sporen op de natuurlijke bodem.

Uitgaande van deze nieuwe interdisciplinaire benadering is het de bedoeling een stimulans te geven aan de ontwikkelingsgeschiedenis van de Vlaamse steden en tot een model te kunnen komen dat bij vergelijkbaar onderzoek als uitgangspunt kan dienen.

Om belangstellenden de kans te geven de vorderingen van het onderzoek van nabij te volgen, zal de site iedere derde zaterdag van de maand aan het publiek worden opengesteld en door de betrokken wetenschappers van commentaar worden voorzien.

Werner Wouters en Patrick De Greef

RIM- Nieuwtjes

De stad laten leven

Vroeger woonde bijna elke winkelier boven zijn zaak. Vanaf de jaren zestig is daar verandering in gekomen. De winkeliers gingen buiten de stad wonen, de verdiepingen boven de winkels kwamen leegstaan. Het gevolg: de winkelstraten zijn buurten geworden die alleen nog overdag leven. 's Avonds liggen ze er akelig verlaten bij. Ooit lagen straten als de Bruul op het parcours van de avondlijke wandelaar. Vandaag mijdt iedereen die er niet moet zijn -terecht of ten onrechte-die straat.

De benedenverdieping wordt uitgebroken en heringericht als de mode of de balans daarom vraagt. In schrill contrast met die zorg voor het winkelgedeelte staan de etages. In het beste geval fungeren zij als opslagruimte. Vaak worden de verdiepingen boven winkels echter volledig overgeleverd aan verkrotting. Boven de blitse eyecatchers op het gelijkvloers zie je openstaande ramen, afgebladderde verf, lekke dakgoten...

Het beeld ziet er in andere steden niet anders uit. In Antwerpen wil het stadsbestuur nu door middel van premies de functievermenging -wonen en economische activiteit in één pand- stimuleren. Het straatbeeld én het veiligheidsgevoel hebben er alleen maar bij te winnen.

Een voorbeeld dat navolging verdient. Ook in Mechelen...

Gevel verminkt

Vermoedelijk met de beste bedoelingen is de verfraaiing van een gevel in een huizenrij met een zekere uitstraling volledig verkeerd gelopen. De gevel in de Dageraadstraat 60 had vroeger een bakstenen gevelparement met boven en onder de dakgoot enkele bescheiden jugendstil tegeltableautjes. Onlangs werd deze gevel volledig bedekt met een lichte crepi gevelafwerking. Het onderliggende werd hierbij volledig genegeerd. Het dient hier nogmaals gesteld: reglementeringen dienen om nageleefd te worden. Verandering van geveluitzicht vereist een bouwvergunning. Die was er niet... RIM ijvert voor een betere naleving van de bestaande reglementering, desnoods via een streng repressief beleid. In de eerste plaats dient echter een intensieve voorlichting te worden opgezet naar de burger en naar de aannemers toe.

Beschermingsvoorstel Lange Schipstraat

In een van onze vorige nummers kon U lezen dat een buitenschalig appartementenproject de Lange Schipstraat grondig dreigt te ontwrichten. Na een plaatsbezoek en in overleg met de stedelijke Dienst

voor Monumentenzorg werd nu door de diensten van het Vlaams Gewest een beschermingsaanvraag ingediend voor de panden Lange Schipstraat 66 en 68 (belangrijk element: nr 68 diende te worden gesloopt in het kader van het nieuwbouwproject). Beide panden vormden vroeger een geheel van vijf traveeën met een centrale inkom. Gezien de waarde en het waardevol bewaard interieur van nr 66 werd de procedure tot bescherming als monument opgestart. Deze aanvraag werd door de nieuwe minister voor Monumenten Luc Martens gunstig onthaald zodat heden de panden Lange Schipstraat 66-68 op de ontwerplijst staan. Een volgende stap zal een openbaarmaking zijn, waar iedereen bemerkings (positieve en negatieve) mag formuleren aangaande het voorliggende beschermingsvoorstel. Nadien is het aan minister Martens om tot bescherming over te gaan. RIM voelt zich hierbij gesterkt in zijn strijd tegen buitenschalige en banale nieuwbouwprojecten. De definitieve bescherming zal een indicatie zijn dat men eindelijk het erfgoed en het stedelijk weefsel wil respecteren en waarderen.

Frans Geys

Stichting Vlaams Erfgoed Deelnemen aan de Open Monumentendag is meer dan een blijk van belangstelling. Het gaat om het inzicht dat het erfgoed van onschatbare waarde is voor onze maatschappij en cultuur. Vandaar dat het enthousiasme van vele bezoekers nog wordt versterkt als blijkt dat ze dit inzicht delen met honderdduizenden cultuurliefhebbers. De grote opkomst creëert een gevoel van solidariteit met de monumentenzorg. Het hoeft dus niet te verbazen dat heel wat supporters niet langs de lijn willen blijven. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat zijn de monumentenzorg effectief willen ondersteunen.

Dank zij de Stichting Vlaams Erfgoed kunnen die supporters nu zelf speler worden en werd een doeltreffende voorzet gegeven. Met de SVE werd immers een grote ledenvereniging gecreëerd, waarbinnen het publiek zijn steentje kan bijdragen tot alle aspecten van de monumentenzorg.

De Stichting Vlaams Erfgoed is een V.Z.W. opgericht door de Vlaamse Gemeenschap, maar gedragen door vele monumentenliefhebbers. Zij heeft tot doel waardevolle monumenten en landschappen te verwerven en/of te beheren; in de eerste plaats die waarvoor dat beheer problemen stelt. Zij zal deze monumenten restaureren, onderhouden en op gepaste wijze geregeld of permanent openstellen.

Een ander belangrijk doel is de bewustmaking van het publiek, door activiteiten en publikaties. Tevens zal de SVE informatie verstrekken over publiek toegankelijke monumenten en landschappen. Zij zal ook de lokale erfgoedverenigingen ondersteunen voor zover die gelijkaardige doelstellingen nastreven.

De wisselwerking met het publiek zal concreet gestalte geven aan de maatschappelijke ondersteuning van de monumenten- en landschapszorg. De uitbouw van de ledenvereniging is dus tegelijk doel en middel. Door lid te worden van de SVE fundeert en versterkt men niet alleen de roep om een optimale monumentenzorg, maar draagt men er ook toe bij.

Maar dat is lang niet alles wat de leden van hun SVE te verwachten hebben. Elk nieuw lid krijgt meteen al een boek cadeau: de door de SVE uitgegeven Monumentengids, met een overzicht van honderden waardevolle monumenten die het hele jaar door geregeld bezocht kunnen worden. Bij elk gebouw worden een korte beschrijving en de nodige praktische informatie gegeven.

Ook hebben een aantal beheerders van monumenten reeds voorgesteld SVE-leden een toegangskorting te verlenen. Dat aantal zal zeker nog toenemen naarmate de SVE zelf groeit.

Jaarlijks organiseert de SVE activiteiten speciaal voor de leden: uitstappen, rondleidingen, concerten en dies meer. Daarnaast worden activiteiten op touw gezet voor het grote publiek, maar uiteraard met korting voor de leden. De SVE zal ook geregeld publikaties op de markt brengen. Ook dan rinkelt de kassa wat minder voor de leden.

Op termijn plant de SVE de uitbouw van "erfgoedwinkels" waar publikaties, geschenken en leuke hebbedingetjes worden verkocht die verband houden met het cultureel erfgoed.

Tot slot wordt elk SVE lid op de hoogte gehouden van de SVE-activiteiten en projecten en van nieuwtjes uit het monumentenlandschap.

Individuele leden betalen een lidgeld van 800 F; gezinnen (ouders en kinderen tot 18 jaar) 1500 F, bedrijven en instellingen 2000 F.

Stichting Vlaams Erfgoed, Bergstraat 72, 1000 Brussel (02/512 22 72; fax 02/512 36 67)

WWF brochure : Natuur op bestelling Naar meer natuur in stad en dorp

Dat het Europees jaar voor het Natuurbehoud voor het WWF niet bij mooie woorden blijft, wordt bewezen door de uitgave van een nieuwe WWF brochure over natuur in de stad en in het verstedelijkte milieu. Uiteraard met een ganse reeks ideeën en praktische tips om meer natuurlijke begroeiingen in de eigen omgeving te creëren.

De brochure geeft heel wat voorbeelden van plaatsen aar de natuur - gewild of ongewild - de kop opsteekt: tussen straatstenen, op oude muren, begraafplaatsen, braakliggende terreinen, spoorwegbermen, in parken en tuinen,... Natuur die méér is dan louter "decoratief groen"! Reden te meer om die natuur een duwtje in de rug te geven. Door zelf situaties te scheppen waarbij de natuur extra kansen krijgt, zowel in de ruimte (de oppervlakte) als in de tijd.

Waar en op welke manier? Ook dat zijn vragen die door deze rijkelijk met tekeningen en foto's geïllustreerde brochure beantwoord worden. In begrijpbare taal, met tal van tips voor de aanleg of het beheer van de eigen tuin, een oude muur,... of zelfs een groendak.

Voor elk wat wils dus. En wetenschappelijk verantwoord, want ze is gebaseerd op een studie die in opdracht van WWF door W. Van Landuyt (Instituut voor Natuurbehoud) en Prof. Hermy (K.U.L.) uitgevoerd werd. De realisatie gebeurde bovendien in samenwerking met de Administratie Milieu-, Natuur, Land- en Waterbeheer.

De brochure is te verkrijgen bij het WWF, Documentatiecentrum, Waterlooosesteenweg 608, 1060 Brussel. (02/347 30 30). Het eerste exemplaar is gratis, de volgende kosten 100 F.

Luc Dries

Inhoudstafel RIM-Nieuws 29

Editoriaal.....	2
Nabeschouwing Open Monumentendag.....	3
Openbaarmaking Karmelietenstraat.....	5
Dossier "Groen Waterke".....	6
Archeologisch Project "ZOUTWERF".....	7
RIM- Nieuwtjes.....	9
Stichting Vlaams Erfgoed.....	11
WWF brochure.....	14

Doelstellingen RIM V.Z.W.

RIM V.Z.W. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM V.Z.W. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM V.Z.W. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM V.Z.W. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM V.Z.W. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.